

MONAHISMUL DIN MOLDOVA ȘI DECRETUL 410 DIN 1959

Arhim. Dr. Emilian NICA

Se împlinesc anul acesta 50 de ani de când regimul comunist din România a dat cea mai grea lovitură Bisericii Ortodoxe Române, prin *Decretul 410* din 28 octombrie 1959, care prevedea ca în mănăstirile de monahi să rămână numai personalul ce împlinise sau depășise vârsta de 55 de ani, iar în mănăstirile de călugărițe, numai personalul care atinsese vârsta de 50 de ani. În urma aplicării acestui decret, au fost excluse din monahism câteva mii de monahi și monahii și au fost desființate mai multe mănăstiri și schituri.

În cele ce urmează, voi încerca prezentarea situației mănăstirilor din Mitropolia Moldovei și Sucevei (astăzi Bucovinei) înainte, în timpul și după apariția Decretului 410.

Înainte de promulgarea acestui decret, aparatul represiv comunist își intensificase acțiunile de supraveghere a mănăstirilor (indiferent de cult) încă din anul 1948, când mai multe organizații anti-comuniste, între care și Mișcarea Națională de Rezistență, au găsit un sprijin important în bisericile, mănăstirile și schiturile din întreaga Biserică Ortodoxă Română¹. Noua prigoană declanșată contra mănăstirilor în anii 1958-1960 corespunde „celui de-al doilea îngheț” întâmpat imediat după retragerea Armatei Roșii din România. Valul de arestări, căruia i-au căzut victime intelectuali, clerici (monahi), studenți, trebuia să arate Kremlinului că liderii PRM de la București nu au abandonat „vigilența revoluționară”. Campania împotriva mănăstirilor a fost reluată în anul 1958, când Alexandru Drăghici propunea într-un raport adoptarea următoarelor măsuri:

- călugării bănuți de legionarism sau care au îndeplinit funcții în aparatul de stat înainte de 1945 să fie scoși din monahism și să li se interzică purtarea hainelor călugărești;

- desființarea seminariilor monahale și interzicerea frecventării de către călugări și călugărițe a Institutului Teologic;

---

¹ Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, *Contra „armatei negre a călugărilor și călugărițelor”*, în „Magazin Istoric”, anul XXX, nr. 1 (346), ianuarie 1996, p. 3.

- intrarea în monahism să se facă numai cu avizul împuterniciților regionali pentru culte;
- interzicerea cu desăvârșire a înființării de mănăstiri și schituri și închiderea celor înființate după 23 august 1944, urmând ca acestora să li se dea destinația anterioară, adică de biserici deservite de un preot de mir;
- numărul mănăstirilor să fie redus la jumătate;
- terenul, inventarul agricol și utilajele mănăstirilor desființate să fie predate GAC-urilor din jur;
- interzicerea intrării elementelor tinere în mănăstiri, fixându-se limita de vârstă de la 50 de ani în sus².

Câteva din propunerile lui Alexandru Drăghici se vor regăsi în textul Decretului Nr. 410/28 octombrie 1959 care, după cum spunem, prevedea desființarea unor mănăstiri și excluderea din monahism a mai multor călugări și călugărițe. În anii premergători Decretului și după aplicarea lui, foarte mulți monahi (din diferite trepte de slujire) și monahii au fost acuzați de diverse manifestări împotriva regimului comunist: că desfășoară activități dușmănoase contra reformelor regimului; că au legături cu elementele reacționare și legionare; că au fost adepți ai regimului antonescian și au susținut războiul împotriva Rusiei prin cuvântări și instigații; că au atacat, prin predici, materialismul dialectic; că sunt ostili regimului; că difuzează știri reacționare auzite la posturile imperialiste ș.a. Între cei acuzați și menționați în notele de informare ale securității îi amintim, de la mănăstirea Neamț, pe monahii: Eufrosin și Silvestru Urmă, Ghimnazie Ifrim, Victor Ojog, Haralambie Ursu, Ioachim Spătaru, Vladimir Muscă, arhieriei Atanasie Dincă și Emilian Antal, protosinghelul Petru Pogonat (fost primar și prefect al Iașilor, vicepreședinte al Camerei Deputaților), Emilian Merlescu, Melchisedec Dumitriu (stareț), Iosif Gabor, Elisei Slănină, Ghenadie Crudu etc.; de la mănăstirea Secu: Neonil Ioniță, Zosima Areanu, Ilarion Bălăiță, Vasian Scripca (stareț), Visarion Ifrim, Luca Moșneagu; de la mănăstirea Sihăstria: Ioil Gheorghiu (stareț); de la mănăstirea Văratec: stareța Irina Leca, Ghenadie Caraza, Irinarh Meleșteanu, Epraxia Danilescu, Pamfilia Ciolac; de la mănăstirea Durău: Vasile Lărgeanu, Vasian Arsenie, Gabor Ipolit ș.a.³ Întrei ei s-a numărat și părintele Cleopa Ilie de la mănăstirea Sihăstria

² Cristian Vasile, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, Curtea Veche Publishing, București, 2005, p. 259, apud. ASRI, fond D, dosar 2487, f. 90.

³ Cristina Păiușan și Radu Ciuceanu, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist 1945-1958*, vol. I, Institutul Național pentru studiul totalitarismului, București, 2001, pp. 204-212.

care a stat mult timp refugiat prin pădurile Neamțului, fiind agresat fizic de unul dintre coloneii securității pe nume Polac. Motivul pentru care a fost urmărit de securitate era că în predicile sale polemiza cu politica partidului comunist și a clasei muncitoare. Mulți dintre părinții amintiți au fost anchetați de securitate, mutați în alte mănăstiri și chiar arestați și condamnați la ani de închisoare.

Astfel, până la apariția decretului nr. 410/1959, statul comunist a luat și alte decizii în defavoarea mănăstirilor, decretul fiind culmea politicii dure îndreptate împotriva Bisericii și în special împotriva mănăstirilor, văzute ca locuri de conspirație împotriva regimului, prin adunarea în sânul lor a multor elemente considerate ostile regimului: legionari, burghezi, intelectuali etc. Chiar dacă decretul nu ar fi fost dat, viața monahală, sub aspectul ei material, s-ar fi confruntat cu o criză în anii 1960, întrucât Statul râvnea pământurile Bisericii, pe care le-ar fi luat, lipsind în felul acesta mănăstirile de principala sursă materială de susținere a obștelor călugărești. Numărul mare de „elemente tinere” din rândul mănăstirilor, era o altă cauză a îngrijorării autorităților comuniste. Sub pretextul – slogan al clădirii unei patrii noi, a unei noi rânduirii sociale, statul comunist a considerat că aceste „elemente tinere” sunt mai necesare în câmpul muncii, decât în mănăstiri. Așa se explică de ce, în urma decretului, ar fi trebuit să rămână în mănăstiri, cei bătrâni și cei bolnavi, adică cei care nu mai puteau ajuta material societatea. Dar, din faptul că decretul condiționează statutul de pensionar de plecarea din mănăstire, deducem că, într-adevăr, în 1959 s-ar fi dorit „lichidarea” mănăstirilor în România, lipsindu-le de cel mai elementar personal.

După ce se răspândise vestea despre emiterea iminentă a acestui decret, unii dintre ierarhii ortodocși au încercat împiedicarea aplicării lui. Concesiile făcute statului comunist prin regulamentele vieții monahale, înființarea școlilor monahale în mănăstiri, susținerea continuă a muncii în mănăstiri prin înființarea de ateliere după modelul cooperativelor comuniste, trimiterea viețuitorilor tineri din mănăstiri acasă în imediata apropiere a decretului au fost tot atâtea încercări de stopare a promulgării lui. „Monahismul românesc trebuia să întrupeze deci prin excelență principiul apostolatului social, deoarece călugării contemplativi au fost obligați să se transforme în muncitori pentru cauza noului regim social, în ciuda opoziției pe care au manifestat-o la începuturile regimului comunist”⁴. Astfel, călugării au fost

---

⁴ Olivier Gillet, *Religie și naționalism. Ideologia Bisericii Ortodoxe Române sub regimul comunist*, traducere de Mariana Petrișor, Ed. Compania, București, 2000, p. 73.

transformați în muncitori pentru a „împiedica dezvoltarea unei gândiri religioase indezirabile și pentru a exploata aceste mase umane în folosul prosperității socialiste”⁵.

Decretul a afectat viața monahală în mănăstiri, iar Mitropolia Moldovei și Sucevei, cea mai bogată și mai puternică în viața monahală, a avut cel mai mult de suferit. Unele eparhii au fost afectate puternic de prigoana comunismului, pentru că aveau multe mănăstiri, iar altele, ca Arhiepiscopia Timișoarei (4 mănăstiri) și Episcopia Caransebeșului (o mănăstire)⁶, au rămas fără nici o mănăstire. Desființarea acestor mănăstiri s-a realizat cu implicarea directă a organelor Ministerul Afacerilor Interne și în special a Securității. Ca o măsură de protecție, încă înainte de apariția decretului, potrivit dispozițiilor Sfântului Sinod, în Mitropolia Moldovei și Sucevei au fost înființate școli monahale la majoritatea mănăstirilor, pentru a conferi monahilor, pe lângă un minim de instruire, și diploma de școală elementară de 7 clase, căci, după cum se preconiza, cei fără școală urmau să fie dați afară din mănăstiri.

Conform Ordinului 15.599 din 28 septembrie 1958 al Mitropoliei Moldovei și Sucevei, pe baza articolului 78 din Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române și articolului 7 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale⁷, au fost organizate școli monahale. La mănăstirile Secu⁸, Agafon, Dragomirna, Horaița⁹, Războieni, Slatina¹⁰, Vatra Moldoviței¹¹, Sucevița¹², Almaș¹³, Putna, Sihăstria¹⁴, Neamț¹⁵ (cu un număr de 22 de elevi)¹⁶, mănăstirea Eroii Neamului (unde pentru a organiza și conduce școala monahală a fost trimisă monahia Lavrentia Nița)¹⁷ existau astfel de școli în care

⁵ I. Goia, *L'orthodoxie roumaine et le mouvement œcuménique. Attitudes récentes*, în Istina, 1957, nr. 1, p. 58.

⁶ *Arhiva Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei*, Dosar nr. 8, vol. I/1962, n., 30 martie.

⁷ Idem, Dosar nr. 52, vol. II/1958, n., 13 octombrie.

⁸ Idem, Dosar nr. 52, vol. V/1958, n., 15 octombrie.

⁹ Idem, Dosar nr. 52, vol. V/1958, n., 11 noiembrie.

¹⁰ Idem, Dosar nr. 52, vol. V/1958, n., 25 octombrie.

¹¹ Idem, Dosar nr. 52, vol. I/1958, n., 1 noiembrie.

¹² Idem, Dosar nr. 52, vol. I/1958, n., 25 octombrie.

¹³ Idem, Dosar nr. 52, vol. I/1958, n., 26 noiembrie.

¹⁴ Idem, Dosar nr. 52, vol. I/1958, n., 24 octombrie.

¹⁵ Idem, Dosar nr. 52, vol. I/1958, n., 16 decembrie.

¹⁶ Idem, Dosar nr. 52, vol. II/1958, n., 16 decembrie.

¹⁷ Idem, Dosar nr. 52, vol. II/1958, n., 26 noiembrie.

monahii învățau, iar la seminarul „Cuvioasa Parascheva” de la Mănăstirea Agapia se aflau, în anul 1958, 26 de eleve din eparhie, din care 23 erau bursiere¹⁸.

Existența școlilor monahale nu a fost de un real folos la apariția decretului, căci cei care au urmat aceste școli, tineri fiind, au intrat sub „incidența” condițiilor de vârstă și au fost scoși din mănăstiri. Conform decretului, indiferent de vârstă, rămâneau în mănăstiri doar cei cu studii teologice, adică absolvenții de seminarii și institute teologice, numărul acestora, raportat la numărul total al viețuitorilor din mănăstiri, fiind foarte mic. Monahii cu studii teologice puteau proveni dintre absolvenții Seminarului Neamț și ai Institutelor Teologice de la București sau Sibiu, aceste instituții însă răspunzând cu greu nevoii de preoți de enorie pentru parohiile din țară.

Pe lângă situația existentă, mitropolitul Iustin a făcut câteva încercări de ameliorare a atitudinii comuniștilor față de mănăstiri, trimițând pe cei foarte tineri la casa părinților lor¹⁹. Din anul 1958 până în toamna lui 1959, numărul celor din mănăstiri a scăzut cu câteva sute. La data de 31 decembrie 1958, în mănăstirile Mitropoliei se aflau cca. 2100 de viețuitori²⁰, numărul acesta scăzând până

¹⁸ Idem, Dosar nr. 52, vol. II/1958, n., 1 noiembrie.

¹⁹ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1960, n., 24 martie. Vom aduce ca mărturie scrisoarea monahiei Irimescu Emiliana de la Agapia:

„Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Subsemnata monahia Irimescu Emiliana din Sfânta Mănăstire Agapia, Raionul Târgu Neamț, Regiunea Bacău, venită în această mănăstire din anul 1944, vin prin prezenta, cu smerite metanii, a Vă aduce la cunoștință următoarele:

Între anii 1950-1953 am completat 7 clase elementare și tot în toamna aceluiași an am fost înscrisă la Seminarul monahal „Cuvioasa Parascheva” din această mănăstire, pe care l-am absolvit în toamna anului 1958. Iar în urma examenului de capacitate am fost și eu trimisă la Institutul Teologic din București, unde am urmat ca studentă în anul I.

Ori(cum) în luna octombrie 1959 în urma ordinului care prevedea ca surorile sau călugărițele care nu aveau vârsta de 25 de ani împliniți să părăsească mănăstirea, am fost numărată între cele 23 de surori, deoarece nu aveam 25 de ani neîmpliniți fără 4 luni.

Însă Decretul ce a apărut în noiembrie 1959 prevede că cei ce au pregătire clericală, indiferent de vârstă, pot fi admiși în monahism, de aceea cu deosebit respect și cu smerite metanii vin la Înalt Prea Sfinția Voastră rugându-Vă să fiu admisă în monahism, deoarece am pregătirea clericală la fel cu celelalte colege care se bucură de acest drept.” Rezoluția a fost: „Se aprobă rămânerea în mănăstire până la noi dispoziții.” † Iustin (24 martie 1960).

²⁰ Idem, Dosar nr. 135/1959, n. Regiunea Iași: Catedrala Iași - 29, Mănăstirea Golia - 5, Cetățuia - 11, Prodromul - 18, Hlincea - 3, Vlădiceni - 4, Târâța - 3, Soldana - 5,

la 1701 la data de 1 octombrie 1959²¹, cu puțin înainte de aplicarea Decretului. În acest timp au fost îndepărtați din mănăstiri, din inițiativa Mitropoliei, cei ce nu făceau parte din cinul monahal și stăteau pe la mănăstiri, mulți dintre frații și surorile de mănăstire, aspiranți la o viață monahală, cei cu vârsta sub 25 de ani, cei fără serviciul militar împlinit și cei cu ciclul elementar incomplet²².

Dacă această măsură a fost bună sau rea pentru mănăstiri, ne este greu să ne pronunțăm, dar cert este faptul că, în urma aplicării decretului, cu siguranță toți cei trimiși mai devreme din mănăstiri ar fi fost obligați să părăsească mănăstirile.

Decizia nr. 14/1959 dată de mitropolitul Iustin la 5 septembrie se încadra în aceeași linie, de a reorganiza viața monahală în așa fel încât să înlăture o iminentă intervenție brutală a statului comunist. În acest sens, mitropolitul se adresa în septembrie 1959 Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri: „Avem onoare a vă aduce la cunoștință că, trecând la aplicarea noului regulament pentru organizarea vieții monahale, prin Decizia noastră Nr. 14/1959 am stabilit numărul așezămintelor monahale, care vor funcționa în cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor, iar în consfătuirea avută cu stareții din Moldova, în ziua de 11 septembrie anul curent, la Mănăstirea Neamț, am dat îndrumările necesare pentru aplicarea măsurilor.

Așezămintele monahale din Arhiepiscopia noastră în prezent numără 20 de mănăstiri și 6 schituri (dependente) de mănăstirile mai mari, față de numărul de 52 de unități monahale, câte au fost în trecut. Un număr de 11 schituri au fost declarate metoace.

Bârnova - 2, Bureni - 4, Balș - 2, Lacuri - 4; Regiunea Suceava: Slatina - 68, Râșca - 66, Comărzani - 3, Mănăstirea Eroii Neamului - 32, Cozancea - 5, Sfântul Ioan cel Nou - 10, Dragomirna - 35, Lozin - 6, Agafton - 209, Vorona - 17, Sihăstria Voronei - 9, Gorovei - 22, Putna - 20, Sucevița - 106, Pojorâta - 4, Orata - 6, Vatra Moldoviței - 27, Cosna - 3, Piatra Tăieturii - 7, Rarău - 9; Regiunea Bacău: Bistrița - 15, Tarcău - 7, Pângărați - 1, Bisericiani - 1, Războieni - 45, Durău - 22, Almaș - 52, Dumbrăvile - 5, Bratiș - 1, Neamț, cu schiturile - 129, Secu - 64, Sihăstria - 72, Sihla - 11, Văratec - 426, Horați și Hrăicioara - 17, Țibucani - 8, Agapia - cca. 500.

²¹ Idem, Dosar nr. 147/1959, n.: 1) Catedrala și Centrul Eparhial - 18, schitul Bucium - 18; 2) Mănăstirea Cetățuia cu metoacele Hlineca și Vlădiceni - 11; 3) Mănăstirea Slatina cu metoacele Comărzani și Rarău - 43; 4) Mănăstirea Râșca - 49; 5) Mănăstirea Eroii Neamului - 31; 6) Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou - Suceava - 7; 7) Mănăstirea Dragomirna - Suceava - 20; 8) Agafton - 190; 9) Vorona cu anexele - 27; 10) Gorovei - 15; 11) Putna cu Piatra Tăieturii - Pojorâta, Orata - 17; 12) Sucevița - 81; 13) Vatra Moldoviței - 34; 14) Bistrița cu Tarcău - 15; 15) Războieni - 41; 16) Neamț - 117; 17) Secu și schitul Țibucani - 43; 18) Sihăstria - 63; 19) Agapia - 399; 20) Văratec - 441; 21) Horați - 14; 22) Durău - 17.

²² Idem, Dosar nr. 135/1959, n., 14 septembrie.

Alăturat înaintăm decizia noastră Nr. 14/1959 și vă rugăm a dispune să se ia act.”²³

Decizia menținea în realitate 38 de așezăminte monahale cu personal, pe unele dintre ele retrogradându-le de la statutul de schit la cel de metoc și trei schituri: Pângărați, Bisericieni și Rarău, fără personal, și desființa mănăstirea Durău și 11 schituri cu personalul cel mai puțin numeros. Pentru o cât mai bună înțelegere, redăm textul integral al deciziei la note²⁴.

Nici această decizie nu a avut rolul de a mulțumi și liniști autoritatea comunistă, caracterul ei fiind vădit formal, fără vreo desființare de răsunet a vreunui locaș mănăstiresc, poate cu excepția

²³ Idem, Dosar nr. 8, vol. IV/1959, n., septembrie.

²⁴ Idem, Manuscrisul de decizie; vezi și Dosar nr. 147/1959, n. În continuare vom prezenta conținutul Deciziei Nr. 14:

„Având în vedere prevederile noului regulament pentru organizarea vieții monahale, votat de Sfântul Sinod în ședința de la 3 iulie 1959 și aprobat de Departamentul Cultelor prin Decizia Nr. 14.525/1959,

Având în vedere propunerile făcute în Permanența Consiliului nostru eparhial în ședința de la 5 septembrie 1959,

Pe temeiul art. 90 din statutul pentru organizarea și funcționarea B.O.R.,
Decidem,

Art. I Așezămintele monahale din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor, mănăstiri și schituri, se încadrează în noua nomenclatură a Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și vor funcționa cu denumirea de mănăstire, schit sau metoc, după cum urmează: 1) Mănăstirea Cetățuia Iași, având în administrare: Metocurile Hlincea și Vlădiceni - Iași; 2) Mănăstirea Slatina - Fălticeni, având în administrare: Metocul Comărzani, Metocul Rarău - fără personal monahal; 3) Mănăstirea Râșca - Fălticeni; 4) Mănăstirea Eroii Neamului - raionul Trușești; 5) Mănăstirea „Sfântul Ioan cel Nou” - Suceava; 6) Mănăstirea Dragomirna - raionul Suceava; 7) Mănăstirea Agafton - raionul Botoșani; 8) Mănăstirea Vorona - raionul Botoșani, având în administrare: schitul Sihăstria Voronei - Botoșani, Metocul Cozancea - Trușești, Metocul Zosin - Botoșani; 9) Mănăstirea Gorovei - raionul Dorohoi; 10) Mănăstirea Putna - raionul Rădăuți, având în administrare: schitul Piatra Tăieturii - Vatra Dornei, Metocul Orata - Câmpulung, Metocul Pojorâta - Câmpulung; 11) Mănăstirea Sucevița - raionul Rădăuți; 12) Mănăstirea Vatra Moldoviței - raionul Câmpulung; 13) Mănăstirea Bistrița - raionul Piatra Neamț, având în administrare: schitul Tarcău, schitul Pângărați - fără personal monahal, schitul Bisericieni - fără personal monahal; 14) Mănăstirea Războieni, raionul Piatra Neamț; 15) Mănăstirea Neamț, raionul Târgu Neamț cu anexele: Vovidenia, Procov, Icoana; 16) Mănăstirea Agapia, raionul Târgu Neamț, cu anexa Agapia Veche; 17) Mănăstirea Secu, raionul Târgu Neamț, având în administrare: schitul Tibucani; 18) Mănăstirea Sihăstria, raionul Târgu Neamț, având în administrare: Metocul Sihla; 19) Mănăstirea Văratec, raionul Târgu Neamț, având în administrare: schitul Almaș; 20) Mănăstirea Hoarița, raionul Târgu Neamț; 21) Schitul Bucium Iași, pendinte de Centrul Eparhial.

Durăului, dar și acesta din alte considerente. Personalul mănăstirii nu era trimis acasă, cum și-ar fi dorit statul, ci era închinoviat în mănăstirile cele mai apropiate. Statisticile realizate pe grupe de vârstă ne arată încă existența un echilibru între monahii în vârstă și cei tineri din mănăstiri: 138 aveau între 20-25 de ani, 184 între 26-30, 223 între 31-35, 175 între 36-40 și 981 între 41-90 de ani²⁵. Măsurile luate de mitropolitul Iustin și raportarea lor la Departamentul Cultelor pot să însemne pentru unii o cedare prea ușoară a mitropolitului în fața autorităților comuniste. Pentru alții însă, modul de tratare a acestei probleme poate fi înțeles ca o lucrare de salvare sau diminuare a efectelor scoaterii din monahism a călugărilor și călugărițelor, precum și de împiedicare a închiderii unor mănăstiri de către regimul comunist ateu.

Decretul 410/28 octombrie 1959 a fost o lovitură foarte grea dată Bisericii, viața înfloritoare din unele mănăstiri fiind distrusă și un număr mare de monahi trimiși în lume (au fost scoși din mănăstirile Patriarhiei Române cca 5.000 de monahi și monahii), acolo unde nu-și găseau rostul și unde societatea îi marginaliza. În mănăstiri au rămas monahiile de peste 50 de ani și monahii de peste 55 de ani, cei cu studii clericale superioare, cei cu pensii, dacă renunțau la ele, precum și cei bolnavi ce nu puteau fi folosiți în câmpul muncii.

Art. II: Mănăstirea Durău, raionul Piatra Neamț, găsindu-se în perimetrul vetrelor de sat pentru noua așezare a strămutaților din zona locului de acumulare a Hidrocentralei Bicaz, se desființează:

Terenul de cca. 30 ha a fost cedat Sfatului Popular Regional pentru așezarea noului sat Durău.

Biserica Mănăstirii Durău se trece biserică parohială la noua parohie Durău.

În ce privește imobilele de la mănăstire urmează a se hotărâ după caz.

Art. III: Următoarele schituri rămân desființate și personalul trecut la mănăstiri apropiate: 1) Schitul Târâța - Iași: Biserica schitului fiind monument istoric, trece ca metoc aparținând de parohia Bârnova - Iași; 2) Schitul Soldana - Iași; 3) Schitul Bârnova T.B.C.: Biserica trece la parohia Grajduri; 4) Schitul Boureni, raionul Pașcani: Biserica trece filială la parohia Boureni ce se reînființează; 5) Schitul Balș, raionul Hârlău; 6) Schitul Lacuri, raionul Hârlău: Terenul cedat Sfatului Popular; 7) Schitul Peștera Voronei; 8) Schitul Coșna, raionul Vatra Dornei: Biserica trece filială la parohia Filiala Stampei; 9) Schitul Dumbrăvile - Piatra Neamț: Terenul este cedat Sfatului Popular; 10) Schitul Brateș - Piatra Neamț; 11) Biserica Golia din Iași trece filială la parohia Vovidenia Iași.

Art. IV: P.C. Exarh al mănăstirilor și secretarul nostru eparhial vor aduce la îndeplinire prezenta Decizieune.

Dată în ședința Noastră Mitropolitană din Iași, astăzi septembrie 1959." † Iustin.

²⁵ Idem, Dosar nr. 147/1959, n.

Decretul a fost aplicat imediat și prin mijloace extreme, conducerea Bisericii Ortodoxe Române, neputându-se împotrivi, de teama unor măsuri radicale care ar fi putut merge până la închiderea totală a mănăstirilor.

Au fost și clerici, monahi și mireni care au protestat public împotriva aplicării Decretului 410; însuși patriarhul Justinian a protestat față de măsurile antibisericești și antimonahale ale regimului comunist, fapt pentru care fost trimis la schitul Dragoslavele, unde i s-a fixat domiciliu forțat timp de șase luni²⁶. Despre poziția patriarhului Justinian față de atitudinea statului comunist cu privire la monahi și mănăstiri încă înainte de apariția decretului, aflăm dintr-un raport al securității din 28 mai 1959, în care se spune: „În ultima vreme, patriarhul Justinian Marina se manifestă tot mai alarmat în legătură cu unele evenimente ce au loc în cadrul Bisericii Ortodoxe (...). Concludentă este poziția sa față de excluderea din mănăstiri a mai multor categorii de călugări. Într-o discuție cu mai mulți clerici, patriarhul a afirmat deschis că el nu va aplica dispozițiile Departamentului Cultelor cu privire la această problemă, pentru că acestea nu ar fi în conformitate cu hotărârile Sinodului. El susține că, în Sinod, s-a hotărât să fie scoși numai acei călugări care nu corespund din punct de vedere al disciplinei interioare a fiecărei mănăstiri, iar scoaterea acestora să fie hotărâtă de stareț și exarhii respectivi. Justinian Marina a convocat pe toți stareții din eparhia Bucureștilor, cu care a întocmit lista de călugări ce trebuie scoși din mănăstiri, analizând situația lor conform aceluiași criteriu, neluând în considerație listele date de Departamentul Cultelor.

Mai amintim cazul arhimandritului Mina Dobzeu de la Huși, care a fost arestat și închis între anii 1959-1964 pentru atitudinea sa împotriva decretului. Alături de mulți clerici și monahi, el a suferit mai multe detenții (la Jilava, Gherla, Delta), fiindcă a protestat împotriva abuzurilor pe care statul comunist le comitea față de Biserică²⁷. Totodată, amintesc aici și alte nume de călugări care au suferit în închisorile comuniste înainte și în timpul aplicării Decretului 410/1959: ieromonahul Hrisostom Asavei²⁸ (mănăstirea Durău); ieromonahul

---

²⁶ Pr. Prof. Dr. Ioan Dură, *Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române îndepărtați din scaun și trimiși în recluziune monastică de către autoritățile comuniste în anii 1944-1981*, în „Memoriam” nr. 2-3, 2006 (55-56), p. 163.

²⁷ Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, pp. 96-97.

²⁸ *Ibidem*, p. 32.

Alexandru Eftimie Bilan²⁹, condamnat la opt ani de închisoare (a stat în mai multe mănăstiri, printre care și Secu); protosinghelul Nifon Corduneanu³⁰ (mănăstirea Neamț), condamnat la șase ani de închisoare; ierodiaconul Ilie Emilian Nichifor³¹ (mănăstirea Neamț), condamnat la trei ani de închisoare; ieromonahul Dionisie Udișteanu³² (mănăstirea Secu); ieromonahul Ioan Justinian Petrinca³³ (mănăstirea Văratec); ieromonahul Alexandru Agaton Daniil Teodorescu³⁴ (mănăstirea Sihăstria și Schitul Rarău), decedat în închisorile comuniste; arhimandritul Haralambie Vasilache (mănăstirea Neamț), condamnat la opt ani de detenție în 1959, dar mort la Gherla în 1962³⁵; arhimandritul Vasile Vasilache (mănăstirea Neamț-Pocrov), condamnat la opt ani de închisoare pentru „acțiuni dușmănoase față de regim”³⁶.

De altfel, în general, ierarhia bisericii și-a îndemnat monahii să țină cont de decizia Statului, în așteptarea unor vremuri mai bune. Singura prevedere interpretabilă a decretului era referitoare la starea de sănătate a celor care puteau rămâne sau intra în monahism, fiindcă cei bolnavi, care nu puteau munci, puteau să rămână în mănăstiri. În acest sens, s-au întocmit comisii medicale, în fața cărora s-au prezentat monahii cu probleme medicale, aceste comisii fiind singurele împuternicite să avizeze rămânerea pe caz de boală în mănăstire. În acest fel, aplicarea decretului s-a întins și pe anii 1960-1961, însă comisiile nu au fost nici pe departe îngăduitoare, scoțând din mănăstiri și pe mulți dintre monahii bolnavi. Acest fapt se observă din cererile de reprimire în mănăstiri, în care monahii au anexat adeverințe medicale eliberate de alți doctori, de obicei de la spitale, alții decât cei din comisiile respective.

Monahii și monahiile în vârstă aveau de ales între păstrarea pensiei și plecarea din mănăstire, mulți dintre aceștia optând pentru părăsirea mănăstirilor și retragerea la locurile natale, unde, dacă aveau rude și pensie puteau să-și întrețină bătrânețile. Soluția salvatoare pentru ei a venit din partea Mitropoliei, organizându-se în câteva mănăstiri sanatorii sau un fel de azile pentru monahii și monahiile

---

²⁹ *Ibidem*, p. 49.

³⁰ *Ibidem*, p. 83.

³¹ *Ibidem*, p. 180.

³² *Ibidem*, p. 183.

³³ *Ibidem*, p. 195.

³⁴ *Ibidem*, p. 250.

³⁵ *Ibidem*, p. 263.

³⁶ *Ibidem*.

bătrâne, în care se avea grijă de ei în cele mai bune condiții, cele dintâi fiind organizate la mănăstirile Sihăstria, pentru monahi, și Slătina, pentru monahii. Au fost și călugări care n-au părăsit mănăstirea, dar au rămas și cu pensia, cum ar fi cazul părintelui Mina Prodan de la Mănăstirea Neamț, fost mare eclesiarh, care în anul 1960 avea 78 de ani³⁷.

Mulți dintre monahii plecați din mănăstiri au fost obligați să semneze acte prin care, luând seama de prevederile Decretului, declarau că se retrăgeau din viața monahală, pentru a se încadra ca muncitori în diverse ramuri de activitate³⁸ ale societății românești comuniste, iar cei rămași angajați în cadrul unităților Bisericii, au trebuit să dezbrace haina monahală³⁹. Monahii care părăseau mănăstirile erau îndreptați spre locurile natale, în familiile lor, fiind singurul mod în care aceștia se puteau bucura de minime condiții până găseau un loc de muncă, existând însă și cazuri de monahi care nu mai aveau familii și nu aveau unde să se retragă, mitropolitul intervenind de multe ori favorabil în aceste situații. Peste toate însă, exodul forțat al monahilor din mănăstiri a fost o adevărată dramă a monahismului românesc și a vieții duhovnicești⁴⁰.

³⁷ *Arhiva Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei*, Dosar nr. 8, vol. I/1960, n., 16 iunie.

³⁸ *Idem*, Dosar nr. 134/1959, n., decembrie.

³⁹ *Idem*, Dosar nr. 134/1959, n., 26 mai - cazurile Ierodiaconului Alexei Zofota care a dezbrăcat haina monahală pentru a rămâne ca lucrător (mașinist) la Tipografia Centrului Eparhial;

Arhiva Centrului Eparhial Iași, fondurile Cancelariei, Dosar nr. 31, vol. II/1960, n., ianuarie – cazurile angajaților din Serviciul Seminarului Teologic al Mănăstirii Neamț care semnav: „întrucât nu îndeplinesc condițiunile pentru rămânerea în monahism, declar că doresc să rămân ca civil, în continuare, în postul în care sunt încadrat și îmi iau totodată angajamentul ca de la această dată să port în scripete numele din Buletinul Biroului Populației și să umblu în uniformă civilă.

Drept pentru care semnez prezenta declarație - angajament, în dublu exemplar.”

⁴⁰ *Idem*, Dosar nr. 8, vol. IV/1959, n., 12 decembrie 1959. În continuare vă prezentăm o scrisoare ca dovadă în acest sens:

„Înalt Prea Sfințite Stăpâne, bunul nostru Părinte, purtătorul de grijă pentru Sfânta Biserică și fii duhovnicești,

Cu adâncă smerenie vă aducem la cunoștință următoarele: văzând hotărârea din Buletinul Oficial Nr. 28/19 noiembrie 1959 din Decretul Nr. 177 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase, cu durere vă spunem că ne-am umplut de mare jale, cu toate acestea, trebuie să arătăm supunere Stăpânirii, căci Stăpânirea este de la Dumnezeu.

Copleșite de această durere, îndrăznim să Vă întrebăm, Înalt Prea Sfințite Stăpâne, oare în această vreme de înaltă (desualtare) socială sub toate aspectele, n-am putut

Mitropolia a căutat să ajute cât a fost posibil pe cei care erau nevoiți să plece din mănăstiri, permițându-li-se să-și ia lucrurile personale, să-și desfacă și transporte anumite acareturi de pe lângă casele mănăstirești în care locuiau și să le ducă acolo urmau a se stabili⁴¹. Toate acestea fiind bunuri folosite de monahi, constituiau un minim ajutor și totodată un sprijin, având în vedere plecarea lor din mănăstiri în locuri fără posibilități materiale. Mănăstirile, din poziția mitropolitului Iustin, au acordat ajutoare în alimente, ca în cazul maicilor plecate de la Râșca⁴² la alte mănăstiri, sau în bani, ca la mănăstirea Sihăstria, unde, în urma Decretului, 32 de monahi plecau în viața civilă, mănăstirea dând din fondurile proprii câte 1000 lei ajutor pentru haine civile și transport⁴³.

În anul 1961 s-a încheiat procesul de îndepărtare a monahilor din mănăstirile Moldovei, numărul celor rămași oficial fiind de cca. 731 de viețuitori, după cum urmează: 79 - la mănăstirea Neamț cu Vovidenia, Icoana și Procov; 26 - Secu; 52 (54) - la Sihăstria cu Secu; 219 (210) - Văratec; 31 - la Sucevița; 8 - la Dragomirna; 244 - la Agapia cu Agapia din Deal; 20 - Centrul Eparhial cu Mănăstirea Bucium, iar la cele cu personal redus: 5 - Cetățuia; 1 - Hlincea; 5 - Slatina; 1 - Rarău; 2 - Râșca; 3 - Sfântul Ioan cel Nou Suceava; 1 - Vorona; 1 - schitul Sihăstria Voronei; 2 - Gorovei; 8 - Putna; 9 - Vatra Moldoviței; 4 - Bistrița; 2 - Tarcău; 1 - Bucium; 5 - Horaia; 1 - Horaicioara⁴⁴. Din numărul mănăstirilor rămase observăm că lipsesc mănăstirea Eroii Neamului (Guranda) și Agafton, care nu apăreau ca fiind desființate conform deciziei Nr. 14/1959 a mitropolitului Iustin, acestea fiind închise în urma intervenției brutale a statului comunist, fără nici o

---

aduce și noi un aport societății din umbra acestor ziduri? Dacă monahismul în trecut a putut fi de folos Patriei, cu atât mai mult acum, în regimul de democrație populară, deoarece și noi suntem fiice ale poporului.

Iată, de pildă, numai mănăstirea noastră a dat 60 de maici la Crucea Roșie în 1916, care au fost deplasate în diferite spitale îngrijind cu milă și devotament pe răniți. Tot atunci am avut 500 de răniți în mănăstire, îngrijindu-i călugărițele. A băntuit apoi tifosul exantematic, unde s-a dat tot ajutorul. Tot maicile au cusut lenjerie pentru armată, au lucrat flanele și ciorapi și mănuși. Am avut orfelinat în 2 rânduri. În ultima vreme s-au lucrat în atelierule mănăstirii lucruri de artă pentru export care au făcut cinste țării. Am răspuns totdeauna tuturor cerințelor ceea ce putem face și pe viitor.

De aceea, cu lacrimi fierbinți, vă rugăm să interveniți organelor în drept ca persoanele ce nu au unde să plece să rămână pe loc și dacă nu se permite haina călugărească vor sta fără uniformă numai să fie în chiliile lor.”

⁴¹ Idem, Dosar nr. 122, vol. II/1960, n., 4 ianuarie.

⁴² Idem, Dosar nr. 8, vol. V/1959, n., 7 septembrie și Dosar Nr. 118, vol. I/1959, n.

⁴³ Idem, Dosar nr. 118, vol. I/1960, n., 26 ianuarie.

⁴⁴ Idem, Dosar nr. 134/1959-1964, n.

anunțare în prealabil a Mitropoliei Moldovei. Mănăstirea Eroii Neamului, construită în cinstea eroilor români căzuți pe front în al doilea război mondial, a fost desființată potrivit dispozițiilor statului comunist, conform cărora trebuia să se renunțe la mănăstirile nou înființate. În clădirile mănăstirii Eroii Neamului s-a instalat un sanatoriu T.B.C.⁴⁵ În cazul mănăstirii Agafton, situația a fost diferită, statul alungând călugărițele din mănăstire. Mănăstirea a fost evacuată de maici la 1 martie 1960, când, după cum mărturisea o maică, „fără voia noastră, am plecat în lume”⁴⁶. Monahia Niță vorbește despre 300 de maici care în 1960 au plecat în pribegie⁴⁷, numărul fiind exagerat întrucât în octombrie 1959 la mănăstirea Agafton viețuiau 189 de maici, 109 dintre ele fiind cu vârsta de sub 50 de ani⁴⁸, iar dintre cele cu vârsta de peste 50 de ani, 60 nu erau pensionare⁴⁹, neintrând deci nici sub incidența decretului ca limită de vârstă și nefiind tentate a pleca din mănăstire pentru a-și păstra pensiile. În urma trimerii forțate a maicilor acasă de către autoritățile comuniste, încalcând chiar legislația lor, de vreme ce cel puțin 60 de maici aveau toate drepturile să rămână acolo, mitropolitul Iustin le-a pus la dispoziție maicilor de la Agafton mănăstirile Agapia și Văratec⁵⁰.

Schiturile desființate sau cele rămase fără personal au fost date în folosința parohiilor⁵¹, unele dintre ele, deși cu greutate, fiind reparate și bine întreținute, altele confruntându-se cu serioase probleme.

La nivel de Patriarhie, aflăm din statisticile autorităților că la 31 martie 1960 mai existau 132 de mănăstiri ortodoxe, 62 fiind desființate

⁴⁵ Idem, Dosar nr. 146, vol. I/1959-1968, n., 16 martie 1960.

⁴⁶ Idem, Dosar nr. 171, vol. I/1966, n., 26 februarie.

⁴⁷ Monahia Lavrentia Niță, Mănăstirea Agafton, în *Viața monahală*, foaie religioasă Editată de Mănăstirea „Izvorul Miron”, an IV, nr. 7-9, iulie-septembrie 1998, p. 2, *apud* Ioan Dură, *Monahismul ...*, p. 69.

⁴⁸ Idem, Dosar nr. 147/1959, n., 1 octombrie 1959.

⁴⁹ Idem, Dosar nr. 134/1959, n.

⁵⁰ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1965, n., 3 februarie.

⁵¹ Idem, Dosar nr. 134/1959, n. Situația schiturilor date în uzul parohiilor:

Regiunea Iași: 1) Schitul Vlădiceni - Iași - Parohia Bucium; 2) Schitul Târâța - Iași - Bârnova; 3) Schitul Șoldana - Iași - Spineni; 4) Schitul Bârnova - Iași - Grajduri; 5) Schitul Boureni - Pașcani - Boureni; 6) Schitul Balș - Botoșani - Sterești; 7) Schitul Lacuri - Hârlău - Deleni;

Regiunea Suceava: 1) Schitul Comârzani - Fălceni - Ciumulești; 2) Mănăstirea Eroii Neamului - Botoșani - Guranda; 3) Schitul Cozancea - Botoșani - Zlotunoaia; 4) Schitul Zosin - Botoșani - Bălușeni; 5) Mănăstirea Agafton - Botoșani - Curtești; 6) Piatra Voronei - Botoșani - Oneaga; 7) Schitul Pojorâta - Câmpulung - Pojorâta; 8) Orata - Câmpulung - Fundu Moldovei; 9) Loșna - Vatra Dornei - Poiana Stampei; 10) Piatra Tăieturii - Vatra Dornei - Panaci;

ca rezultat al aplicării Decretului nr. 410, iar alte 30 de mănăstiri fuseseră închise în perioada 1 ianuarie-28 octombrie 1959. După aplicarea Decretului, mănăstirile rămase fără majoritatea monahilor plecați, au rămas dezorganizate, prima grijă a ierarhilor și stareților fiind reorganizarea vieții monahale din interiorul lor. Pe lângă plecarea multora dintre călugări, mănăstirile au trebuit să facă față și confiscării proprietăților, a pământurilor și a clădirilor, mai ales ale mănăstirilor și schiturilor desființate, bisericile transformându-se în parohii, iar clădirile mănăstirilor trecând în proprietatea diferitelor instituții ale statului: Sfatul Popular, cooperative, spitale etc. Este adevărat că unele din mănăstiri ajunseseră în imposibilitatea de a-și mai cultiva pământurile și îngriji clădirile din lipsă de personal, iar multe proprietăți au fost confiscate de statul comunist în mod abuziv. De pildă, la schitul Sihla, tot personalul monahal intra sub incidența Decretului 410, nemairămânând nimeni care măcar să aibă grijă de schit⁵².

Cu această situație grea se confruntau mănăstirile în anul 1960, iar Biserica nu a reușit în acele momente decât să salveze existența monahismului în mănăstiri, nereușind să oprească regimul din drumul său de desființare a unor mănăstiri ortodoxe. Nu avem deocamdată dovezi sau informații certe din care să rezulte cauzele pentru care statul comunist nu a luat decizia desființării totale a mănăstirilor, dar bănuim că și autoritățile bisericești au avut un important rol în această privință. Cercetând și analizând activitatea mitropolitului Iustin, ulterioră Decretului, și mai ales rezultatele ei în ceea ce privește problema mănăstirilor și a monahismului, suntem siguri că nici atunci când a fost emis Decretul acesta n-a avut o atitudine indiferentă. Este posibil însă ca un răspuns în forță să fi condus la generalizarea unor abuzuri și intervenții dure din partea statului în întreaga Biserică – după cum s-a întâmplat la mănăstirea Agafton, pe care am pomenit-o.

Atât mitropolitul Moldovei, cât și ierarhii Bisericii noastre au trebuit să mențină un echilibru între atitudinea permanent ostilă a statului față de monahism, care intrase cu timpul într-un anumit laxism, și problema monahilor plecați din mănăstiri, pe care a încercat să-i readucă acolo de unde au plecat și să-i reintegreze în viața mănăstirească, pentru a-și împlini menirea lucrării la care au

---

Regiunea Bacău: 1) Schitul Pângărați - Piatra Neamț - Pângărați; 2) Mănăstirea Războieni - Piatra Neamț - Războieni; 3) Mănăstirea Almaș - Piatra Neamț Dobreni; 4) Mănăstirea Brateș - Piatra Neamț - Tarcău; 5) Mănăstirea Țibucani - Piatra Neamț - Țibucani; 6) Mănăstirea Durău - Piatra Neamț - Durău.

⁵² Idem, Dosar nr. 54, vol. I/1960, n., 27 ianuarie.

fost chemați. Nici autoritățile comuniste nu au reușit să împrăștie toți monahii din mănăstiri sau din jurul lor, nici mitropolitul nu a reușit, deși suntem siguri că ar fi vrut să-i aducă înapoi în mănăstiri pe toți monahii plecați. Probabil acest lucru ar fi fost imposibil, întrucât statul comunist a menținut, prin Departamentul Cultelor și Securitate, un control și o supraveghere continuă asupra mănăstirilor și vieții monahale desfășurate aici. Au existat diverși agenți ai securității comuniste care supravegheau mănăstirile și personalul monahal, aceștia având misiunea de a culege informații cu privire la atitudinea monahilor față de regim.

În arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și în cele ale mănăstirilor nu se găsesc decât prea puține relatări referitoare la perioada dintre anii 1959-1960, despre personalul din cadrul mănăstirilor care fusese arestat⁵³, pentru că Miliția și Securitatea supravegheau foarte atent mănăstirile și preoții de mir, interceptând pe oricine strângea biografii ale clerului⁵⁴. Mărturii despre unii monahi (mulții considerați legionari și ostili regimului) și preoți condamnați au apărut mai târziu, odată cu eliberarea lor din închisori, iar după anul 1989 au fost publicate puține articole despre aceștia.

Unii dintre monahii care ar fi trebuit să plece, au rămas „ilegal” prin mănăstiri, acolo unde a fost posibil. La Agapia în 1963, un număr de 21 de maici stăteau fără aprobare în mănăstire, unele dintre ele fiind reîntoarse după ce, în prealabil, fuseseră îndepărtate⁵⁵; la Văratec existau, de asemenea, maici cu situația neclarificată⁵⁶. Din studierea documentelor anului 1960 se observă că mitropolitul Iustin a încercat să ajute cât mai mulți monahi, menținându-i în serviciul Bisericii. La Agapia unele călugărițe care, conform Decretului 410,

---

⁵³ Monahul Nifon Roșu, de la Horaia a fost reținut de la 6 august 1959 (*Arhivele Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei*, Dosar nr. 8, vol. IV/1959, n., 18 septembrie), dar eliberat pe 11 august 1959 (Arhivele Centrului Eparhial Iași, fondurile Cancelariei, Dosar nr. 8, vol. IV/1959, n., 30 septembrie 1959 - inv.) prezentându-se la parohia Cârliți, comuna Ștefan cel Mare. Monahul Nifon Corduneanu, protosinghel, implicat în procesul fraților Vasilache, în anul 1959 și pus în libertate după perioada de detenție, în luna septembrie 1963, cu domiciliul forțat la Mănăstirea Neamț (*Arhivele Centrului Eparhial Iași, Fondul Cancelariei*, Dosar nr. 4, vol. I/1965, n., 23 februarie 1964) sau Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, egumenul Rarăului, a fost reținut la jumătatea lunii iunie 1958 de Organizația de Stat pentru Cercetări, în locul lui consiliul numindu-l pe Paulin Leca (*Arhivele Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei*, datată 22 august 1958).

⁵⁴ Idem, Dosar nr. 25, vol. III/1960, n., Adresă M.A.I., 26 octombrie 1960.

⁵⁵ Idem, Dosar nr. 134/1959, n.

⁵⁶ Idem, Dosar nr. 135/1959, n.

ar fi trebuit să plece, au fost îngăduite de mitropolit și li s-au acceptat în mod excepțional să rămână în mănăstire⁵⁷; la Almaș, maici bolnave primesc case lângă schit și mijloace de întreținere⁵⁸. Cei bolnavi care au reușit să primească avizul din partea Comisiei Medicale că nu sunt apți să lucreze au rămas în mănăstire⁵⁹, iar cei care au cerut consultarea de către comisie, până la timpul prezentării în fața ei au rămas în mănăstire, în decursul anului 1960⁶⁰.

Profitând de faptul că nu se specificase de la început obligativitatea verdictului Comisiei Medicale, mitropolitul a menținut în mănăstiri călugări bolnavi, doar pe baza unei adeverințe de la un medic specialist⁶¹. Mai apoi Statul a instituit aceste comisii, nefiind mulțumit de modul în care se aplica Decretul în mănăstiri. Cei care, în vâltoarea scoaterii din mănăstiri și a desființării unora (vezi cazul Agafton), au ajuns în familiile lor, dar nu intrau sub prevederile Decretului, au fost reprimiți în mănăstiri⁶², ca și cei bătrâni proveniți din lăcașurile desființate, care, datorită împrejurărilor, au fost trimiși la locurile natale⁶³. Pentru a rămâne în mănăstiri, monahii și monahiile au fost trecuți în diferite posturi: îngrijitori, paznici, muzeografi⁶⁴, mitropolitul încalcând cu bună știință spiritul decretului. De asemenea, unii dintre cei care aveau în grijă călugări și călugărițe bătrâne au rămas provizoriu în mănăstiri⁶⁵. Alții au primit aprobări pentru a rămâne în mănăstiri, deoarece nu aveau unde să se întoarcă în locurile lor natale. Acest fapt îl vedem și din scrisoarea unei monahii (Josefina Mihăilă) de la mănăstirea Văratec, în care cerea să rămână în mănăstire, „cum s-a aprobat și la alte călugărițe”⁶⁶, sau din cazul surorii Vasăi⁶⁷.

Credem că, dacă în ianuarie 1960 mitropolitul Iustin accepta ca persoane care intrau sub incidența Decretului 410 să rămână în mănăstire, el spera în continuare într-o rezolvare mult mai favorabilă a situației mănăstirilor și într-o aplicare mai temperată a decretului. Această politică a primirilor, transferurilor, mutărilor de personal trebuiau avizate de Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de

⁵⁷ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 29 august.

⁵⁸ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 30 august.

⁵⁹ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 21 septembrie.

⁶⁰ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 22 septembrie.

⁶¹ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1960, n., 28 martie.

⁶² Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 26 septembrie.

⁶³ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1960, n., 22 octombrie.

⁶⁴ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1960, n., 24 martie, Dosar Nr. 8, vol. III/1960, n., 9 mai.

⁶⁵ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1960, n., 4 ianuarie și 18 mai.

⁶⁶ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1961, n., 15 mai.

⁶⁷ Idem, Dosar nr. 55/1958, n.

Miniștri sau de împuternicitul regional al Departamentului Cultelor, care își avea sediul la Sfatul Popular. Astfel, primirea monahilor în mănăstiri, care prin lege se făcea cu semnătura chiriarhului, nu mai era doar apanajul Bisericii, ci și al autorităților, care puteau să nu accepte și să dezaprobe aceste acțiuni. Din perspectiva statului, întoarcerea unor monahi în mănăstirile din care fuseseră îndepărtați trebuia permisă doar cu motive întemeiate și scopuri precise, iar angajarea monahilor în aparatul organizatoric din jurul mănăstirilor a constituit un astfel de temei. Roadele unei astfel de acțiuni, desfășurate cu succes de mitropolitul Iustin, le deducem ușor din înmulțirea după 1970 a posturilor bugetare, deci susținute de stat, comparativ cu perioada 1960-1963. Statisticile oficiale care prezintă numărul viețuitorilor, monahi și monahii, nu sunt concludente în acest sens, pentru simplul fapt că nu toți care s-au reîntors în mănăstiri în diferite funcții aveau statut de monah, deși în realitate asta erau. În anul 1964, statistica oficială ne confirmă un număr de 779 de monahi în Mitropolia Moldovei, 206 călugări și 573 de călugărițe⁶⁸, mănăstirile cu cel mai mare număr de viețuitori fiind Agapia - 266, Văratec - 252, Neamț - 72, Sihăstria - 52 ; în statistica din anul 1976, mănăstirile prezintă un număr de 774 de viețuitori, 548 de monahii și 226 de monahi, într-un număr de 19 mănăstiri, 12 de călugări și 7 de maici și 6 schituri, 5 de monahi și 1 de monahii; așadar, în toată această perioadă au fost reprimiți monahi în mănăstiri. Cu toate acestea, credem că numărul monahilor în anul 1976 era mai mare, deoarece în anul 1979 părintele Scarlat Porcescu vorbea oficial de cca. 1200 de monahi și monahii prezenți în mănăstirile Moldovei; trebuie să remarcăm faptul că în aceste statistici nu erau incluși unii dintre cei care apăreau ca îngrijitori, paznici, muzeografi și nici ieromonahii care au fost îndepărtați din mănăstiri, dar au fost încadrați de mitropolit ca preoți la parohii. Deși mănăstirile au fost atent supravegheate de securitate, prin activitatea înțeleaptă dusă de mitropolit pe acest țărm, situația acestora și a vieții de obște s-a ameliorat simțitor în anii următori, viețuitorii mănăstirilor primind un sprijin material consistent din partea statului prin existența și înmulțirea posturilor bugetare în mănăstiri, iar mănăstirile, prin includerea lor în circuitul turistic, după amplele lucrări de restaurare suferite, și-au câștigat treptat o oarecare independență financiară. Dacă mănăstirile nu ar fi avut statutul de monumente istorice, nu credem că monahii plecați în anii 1959-1960 ar fi fost reîncadrați. Astfel, problema recuperării monahilor apare ca o continuare naturală și organică a demersurilor bine gândite vis-à-vis de statutul mănăstirilor și rolul îndeplinit de ele în perioada comunistă:

---

⁶⁸ Idem, Dosar nr. 134/1959-1964, n., 15 februarie 1964.

monumente de artă, dar și vetre de reală trăire duhovnicească. Monahii pensionari s-au întors în mănăstiri, fiind îndrumați spre sanatoriile organizate la Slatina și Sihăstria. Dintr-o scrisoare a monahiei Antonina Ciubotaru, fostă viețuitoare a mănăstirii Agafton, vedem că la mănăstirea Slatina - Fălticeni se primeau călugărițe pensionare din Eparhia Moldovei⁶⁹, „dar întrucât mănăstirea Slatina este casă sanatorială pentru maici bătrâne și bolnave și nu au posibilitățile necesare pentru întreținerea lor, se aprobă ca personalul cu salar sau pensie să contribuie ca și până acum la masa de obște cu o parte din salariu sau pensie. Contribuția bănească va fi stabilită de comun acord în raport cu cuantumul pensiei sau salariului...”⁷⁰, adnota pe document Exarhul mănăstirilor, arhim. Adrian Hrițcu, supunându-l avizării mitropolitului Iustin. Deci, statutul de pensionar făcea mai ușoară revenirea într-un astfel de loc, special amenajat pentru monahi. Cei bolnavi, care primeau avizul Comisiei Medicale, au rămas în mănăstiri, iar monahii internați și aflați în spitale în timpul aplicării Decretului au fost reprimiți în mănăstiri⁷¹. Cei mai mulți au intrat însă prin intermediul funcțiilor administrative, uneori în cererile înaintate de Mitropolie spre Departament, în vederea recunoașterii, înclinația monahală a unora nefiind depistată de regimul comunist.

Printre cei reveniți în mănăstiri datorită funcțiilor administrative, dar și cu statut de monah, amintim: Nifon Corduneanu, fost în închisoare, angajat îngrijitor la Neamț⁷² și apoi secretar al mănăstirii; Crăciun Veniamin, fost la Sihăstria, primit îngrijitor la Horaicioara⁷³; Damaschin Schipor, fost la Putna și angajat paznic tot aici⁷⁴; Drăguțu Pangrație, fost la Vorona, Slatina și Râșca și angajat paznic la Râșca⁷⁵; Ierodiacon Ghervasie I. Gheorghe, fost la Horaița, angajat maistru zidar la Neamț⁷⁶; Helgiu Gh. Lucian, fost la Bistrița, „pentru angajare la Bucium”, notă Iustin⁷⁷; Ieromonahul Gavriil Gherasim Plăcintă, angajat paznic la Râșca și cu îndatorirea de a ajuta pe preotul Ioan Alexandru la pastorație în parohia Bogdănești⁷⁸. O parte dintre monahii reveniți în cadrul mănăstirilor împlinise între timp vârsta legală

⁶⁹ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1965, n., 8 februarie.

⁷⁰ Idem, Dosar nr. 8, vol. III/1965, n., 19 octombrie.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Idem, Dosar nr. 4, vol. I/1965, n., 9 decembrie.

⁷³ Idem, Dosar nr. 4, vol. II/1965, n., 2 martie.

⁷⁴ Idem, Dosar nr. X, n., 25 septembrie 1962.

⁷⁵ Idem, Dosar nr. 4, vol. II/1965, n., 25 septembrie.

⁷⁶ Idem, Dosar nr. 24, vol. I/1962, n., 27 octombrie.

⁷⁷ Idem, Dosar nr. 191/1969, n., 15 mai.

⁷⁸ Idem, Dosar nr. 8, vol. II/1964, n., 15 iunie.

de 50 de ani pentru monahii sau 55, pentru monahi; alții s-au pensionat, iar unii, bătrâni fiind, au optat să se reîntoarcă în mănăstirile de unde au plecat. De exemplu, părintele Petroniu Tănase, ieșit prin Decretul 410, a devenit îngrijitor la Casa de odihnă „Curtea de Argeș” până în 1959 și a revenit în mănăstire ca stareț la Slătina⁷⁹; Șerban Ecaterina, bolnavă, 32 de ani, cererea ei către Departamentul Cultelor fiind elaborată de Secretarul Eparhial Ioan Seramficeanu⁸⁰; Avădani Aglaia Glafira, fostă la Mănăstirea Mălinești, Vaslui, plecată în 1960 și a fost reprimată la Agapia⁸¹; Aslam Agripina, fostă la Bârnova și împlinind 52 de ani, a fost primită la Văratec⁸²; și exemplele pot continua.

Între cei primiți în această perioadă în mănăstiri, au existat și cazuri care ne-au atras mai mult atenția, oprindu-ne asupra a două, complementare, întrucât prezintă în ansamblu și extremitățile ei, situația unor monahi îndepărtați de comuniști prin Decret și alte măsuri abuzive. În primul caz, mitropolitul Iustin este informat că în împrejurimile Sihlei și Sihăstriei sunt călugărițe care locuiesc în bordeie, în munți, identificate ca fiind de la mănăstirea Timișeni, situată la granița dintre Banat și Iugoslavia, ocupată de soldați în 1949 și desființată. „O parte din personalul monahal al mănăstirii s-a retras în părțile Neamțului, câteva s-au închinoviat la mănăstirea Agapia, iar parte s-a retras în munți, trăind necunoscute de nimeni în bordeie sub pământ până în prezent.” Monahiile Ghergulescu Ioana și Moacă Stanu Minodora au fost convinse să se retragă la Agapia Veche, pentru cealaltă mitropolitul dispunând : „P.C. Stareță (de la Agapia n.n.) se va ocupa și de cealaltă călugărițe, care se mai află în pădure, îndemnându-le să vină în mănăstire”⁸³. În al doilea caz, la mănăstirea Văratec, Consiliile Mănăstirii au hotărât să tundă în monahism unele surori, rasofore, din mănăstire, două dintre ele fiind absolvente ale Seminarului Monahal, deci cu drept de ședere legală în mănăstire, iar patru dintre ele împlinind condițiile de ședere, datorită împlinirii în ultimii ani ai vârstei de minim 50 de ani, specificându-se despre ele că au și peste 20 de ani de mănăstire, deci în tot acest timp ele aflându-se „ilegal” la Văratec⁸⁴. Revenirile în monahism au fost numeroase, însă consacrările au fost puține,

⁷⁹ Idem, Dosar nr. 171, vol. I/1966, n., iulie.

⁸⁰ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1963, n.

⁸¹ Idem, Dosar nr. 159/1975, n., 10 august.

⁸² Idem, Dosar nr. 159/1975, n., 18 august.

⁸³ Idem, Dosar nr. 8, vol. I/1965, n., 5 februarie, Rezoluția 24 februarie 1965.

⁸⁴ Idem, Dosar nr. 202/1974, n., P.V. 24 octombrie.

statutul de proaspăt monah trebuind a fi recunoscut și aprobat de Sfântul Sinod, conform art. 34 din Regulamentul de organizare a vieții monahale.

Amintim aici de reîntoarcerea în mănăstire a părintelui Cleopa Ilie, născut în 1912, plecat de la mănăstirea Sihăstria conform Decretului în 1959-1960⁸⁵, care a pribegit în regiunile Hangu, Petru Vodă și Pipirig din Munții Neamțului⁸⁶. În 1964, o adresă către mitropolitul Iustin spunea „cu smerite metanii raportăm I.P.S. Voastre, că pe ziua de 1 octombrie a.c., potrivit aprobării verbale a I.P.S. Voastre și a Departamentului de Cult, a fost reprimis în personalul mănăstirii noastre ieromonahul Cleopa Ilie. Dar, întrucât organele locale de stat cer neapărat și o aprobare scrisă, cu smerite metanii Vă rugăm să binevoiți a ne trimite această aprobare, pentru a i se recunoaște celui în cauză noul său domiciliu”. În ședința Permanenței Consiliului Eparhial din 8 decembrie 1964, mitropolitul Iustin a aprobat primirea și închinovierea în mănăstirea Sihăstria a ieromonahului Ilie Cleopa.⁸⁷

Numărul crescut de monahi care s-au întors în mănăstiri și au fost reprimiți vine să întărească părerea unanimă că, după aplicarea Decretului din 1959, Biserica, prin ierarhii săi, prin mitropolitul Iustin în Moldova, a reușit să readucă viața monahală la un nivel acceptabil, în pofida condițiilor vitrege. Activitatea mitropolitului Iustin a fost fructuoasă în acest sens, monahismul fiind una din problemele apărute în timpul păstoririi sale, asupra căreia s-a aplecat cel mai mult, pe toate actele cu privire la viața monahală existând contrasemnări și rezoluții ale mitropolitului, reprimirea în mănăstire fiind de competența și îndatorirea sa directă. Mitropolitul s-a îngrijit de starea materială a monahilor și a insistat ca lăcașurile mănăstirilor restaurate să fie cel puțin în egală măsură monumente de vizitat și loc de pelerinaj pentru credincioși, dar și cu condiții optime pentru dezvoltarea vieții monahale. Schiturilor predate parohiilor li s-a acordat o atenție sporită și cu timpul în jurul lor au fost angajați monahi în funcții de îngrijitori, pentru o mai bună administrare a acestora, în unele din ele săvârșindu-se și slujbă. Aflați într-un cadru ostil, mănăstirile s-au dezvoltat datorită atitudinii echilibrate promovate

---

⁸⁵ Idem, Dosar nr. 134/1959, n.

⁸⁶ Arhim. Ioanichie Bălan, *Viața Părintelui Cleopa*, Edit. Trinitas, ediția a II-a, Iași, 2002, p. 136.

⁸⁷ *Arhiva Centrului Eparhial Iași, fondul Cancelariei*, Dosar nr. 81/1964, n., 8 decembrie.

de mitropolitul Iustin, câștigându-și unele din privilegiile din trecut pentru viețuitorii lor, dar și o oarecare independență financiară, atât de necesară. Creșterea prestigiului mănăstirilor a făcut posibil accesul monahilor din nou la învățământ, deschiderea atelierelor de stat în mănăstiri, cum erau în trecut, recunoscându-se stareții mănăstirilor de către Stat și nu doar de Biserică. Recunoașterea stareților de către Stat a făcut posibilă încadrarea lor în această funcție, până acuma ei fiind încadrați doar ca paznici sau ghizi etc.

În anul 1968, diferiți viețuitori din mănăstiri au înaintat cereri pentru a fi admiși la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț în anul I cu frecvență redusă, iar alții care au întrerupt studiile au solicitat dreptul de a le relua⁸⁸. La Institutul Teologic, monahi din Mitropolia Moldovei și Sucevei au fost reprimiți din anul 1966 (cazul monahului Unciuleac Iachint de la Putna)⁸⁹. Problema revenirii monahilor în învățământul teologic a constituit și subiect de negociere în anul 1970, când, la 11 septembrie, Vicarul administrativ Pr. Scarlat Porcescu a dezbătut-o cu Președintele Departamentului Cultelor D. Dogaru, care a acceptat susținerea unui examen de admitere la care se pot prezenta viețuitorii din mănăstiri, urmând ca cei admiși să beneficieze de studii cu frecvență redusă⁹⁰. În conformitate cu acestea, pentru anul școlar 1971-1972, exista deja un număr de 16 monahi în anii I-V, cu frecvență redusă, la Seminarul de la Neamț⁹¹. Îmbunătățirea situației monahilor se observă și din posibilitatea monahilor de a pleca și a se stabili la schiturile românești de la Muntele Athos, un număr de 7 monahi de la mănăstirea Sihăstria primind, în acest sens, aprobarea din partea Patriarhiei și a Departamentului Cultelor⁹².

Cu toate acestea, trebuie să spunem faptul că „mănăstirile ortodoxe de la noi au reprezentat în tot cursul deceniilor șase-șapte un adversar statornic al autorităților comuniste. Considerate de către regimul ateu „puncte de rezistență ideologică a religiei”, mănăstirile s-au aflat permanent sub o atentă supraveghere a Securității, mulți călugări fiind condamnați la ani grei de închisoare pentru împotrivirea

⁸⁸ Idem, Dosar nr. 36/1968, n., 6 septembrie.

⁸⁹ Idem, Dosar nr. 24/1966, n., 30 septembrie.

⁹⁰ Idem, Dosar nr. 41/1970, n.

⁹¹ Idem, Dosar nr. 51/1971, n., noiembrie.

⁹² Idem, Dosar nr. 174/1973, n. Numele monahilor erau: Zaharia Ștefan Serapion, Lazăr Ioan Iulian, Mărăciuc Petru Pahovnic, Toca Mihai Martinian, Flocea Vasile Vartolomeu, Dică Ioan Ilarion, Sava Ioan.

lor față de amestecul brutal al autorităților în viața monahală”⁹³. Trebuie să amintim faptul că, după căderea regimului comunist din țara noastră, mulți monahi excluși din mănăstiri prin Decretul 410 au revenit, pentru a-și continua viața monahală în pocăință și rugăciune.

Monahismul românesc din perioada comunistă, cu încercările și jertfa lui, cu rugăciunea, dăruirea și viețuirea pilduitoare, a contribuit foarte mult la păstrarea dreptei credințe, la menținerea organizării Bisericii noastre și la întărirea credinței în Dumnezeu a poporului român.

---

⁹³ Cristian Vasile, *op. cit.*, p. 260.

The monasticism in Moldavia and the Decree 410/1959

Archim. Dr. Emilian NICA

The author of this historical research Archim. Dr. Emilian Nica analyses the historical sources in order to discover the causes and the effects of this Decree given by the communist regime, that chased away from the monasteries thousands of monks and nones. Presenting the Church archives of the Romanian Orthodox Church, especially in the Metropolitanate of Moldavia and Bukovina, the author finds letters, documents, papers where he could represent the real impact this decree had in the Church of Moldavia and how this situation of persecution influenced the Orthodox Church for the future.